

Iwkowa, Pustelnia św. Urbana

1. Informacje ogólne

Kategoria	zabytki sakralne, kapliczka
Współrzędne GPS	49.83515 20.58036
Położenie administracyjne	obręb ewidencyjny Iwkowa, gm. Iwkowa, pow. brzeski, woj. małopolskie
Położenie adm. leśne	poza administracją LP
Data weryfikacji terenowej	10 września 2020 r.

2. Opis

Murowana kapliczka domkowa z XVIII wieku usytuowana na południowych stokach Bukowca w pasmie Szpilówki. Wzniesiona z ciosów piaskowca połączonych glinianą zaprawą, otynkowana, z murami o grubości blisko 1 metra, zwieńczona dwuspadowym dachem pokrytym dachówką. Zastąpiła wcześniejszą, drewnianą, która według miejscowych przekazów stała ma miejscu pustelni Urbana – jednego z uczniów i towarzyszy św. Andrzeja Świerada. Wewnątrz kapliczki znajduje się ołtarzyk z datowanym na koniec XVII wieku obrazem św. Urbana Papieża. Obok obudowane źródło i miejsce odpoczynku z ławką i stołem. Kapliczka wpisana jest do rejestru zabytków (nr A-28 z 8 lipca 2005 r.). Z kapliczką sąsiaduje ogrodzone ujęcie wody dla Iwkowej.

1. Opis kapliczki w przewodniku Magdaleny i Piotra Rochowskich [1]:

„Świerad – pustelnik, mnich i święty Kościoła katolickiego, miał na początku XI wieku doskonalić swoje ascetyczne praktyki w pobliskim Tropiu nad Dunajcem. Miejskowa tradycja chce, aby towarzyszyli mu trzej uczniowie – Benedykt (późniejszy męczennik i święty), Just (vel Jodok) oraz Urban. O ile tożsamość pierwszego nie budzi wątpliwości (choć jego spotkanie ze Świeradem nastąpiło zapewne dopiero później, w klasztorze św. Hipolita na górze Zabor koło Nitry – dziś na Słowacji, w tamtych czasach na Węgrzech), to na temat dwóch pozostałych brak jest wiarygodnych źródeł. Pustelnia Justa znajdować się miała niedaleko dzisiejszej miejscowości Tęgoborze, tam, gdzie obecnie stoi niewielki drewniany kościółek pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, zwany często kościółkiem na Juście od nazwy pobliskiej przełęczy św. Justa (Just, św. Kościoła katolickiego to inna osoba niż Just z Tęgoborzy). Trzeci uczeń, Urban, który zresztą w opowieściach ludowych utożsamiany był czasem z Benedyktem, wybrał sobie jako miejsce odosobnienia stoki Bukowca. Miał pędzić tutaj skromne, ascetyczne życie, dzielone pomiędzy ciężką pracę i modlitwę. *A kiek Urbanek pomarł, nad jego pustelnią w Iwkowy, ukazała się w nocy wielka jasność, kiek ludzie tamok poszły, uźrały nad pustelnią obraz świętego Urbana i od tego obrazu szła ta jasność. Mieszkańcy Iwkowej zabrali obraz i przenieśli go do kościoła w Tymowej, ponieważ w ich rodzimej wsi świątyni jeszcze wtedy nie było. Jednak na drugą noc znowu uźrały jasność, a kiek tamok zaszły, uźrały, że obraz świętego Urbana, wrócił do Iwkowy i wisi na grabie co stał wedle pustelni. Tak ludzie postawiły tamok taką trójścienną kaplicę z drzewa i do niej wniosły ten obraz. A potem te mularze, co murowały ten pierwszy kościół w Wojakowy, postawiły też murowaną kaplicę dla świętego Urbana i ten obraz tamok zawiesiły. I ta kaplica stoi w lesie, na roli Zięciowskiej, niedaleko starej drogi jak się idzie do Lipnice...*

(...)

„Wędrujący tędy w drugiej połowie XIX wieku korespondenci czasopisma Kłosa tak opisywali swoje spotkanie z kapliczką: *Z góry szybko nasz wózek posuwał się w przeciwną stronę, mgłami pokrytą, dolinę. Na lewo poza parowem, na pochyłości góry, malowniczo odbijają się od zielonego tła boru białe mury kapliczki. Jest to kapliczka Urbana. Na polanie przy niej bije źródło uzdrawiającej wody. Jaka to woda? jakie choroby uzdrawia? nie mogłem się dowiedzieć; powiedziano mi tylko, że przy tej kaplicy przez długie lata był pustelnikiem konfederat Barski. Zdała od ludzi, w lesie, karmiony przez pasterzy, wiodąc pobożne życie, tu oddał Bogu ducha, i od niego to kaplica nazwę miała otrzymać. Zaszyta w lesie murowana kapliczka z białymi ścianami, bijące w pobliżu źródło – wszystko się zgadza, ale co z samym Urbanem? Średniowieczny asceta czy pobożny konfederat – pustelnik? A może dwie postacie związane z tym samym miejscem? W niewielkim wnętrzu kapliczki znajduje się skromny ołtarzyk z obrazem przedstawiającym św. Urbana, papieża z początków epoki chrześcijańskiej i patrona pustelnika spod Bukowca. Źródło z którego czerpać miał asceta zostało ujęte i ogrodzone, a posiadająca podobno właściwości lecznicze woda płynie teraz do Iwkowej – ku pokrzepieniu zdrowia jej mieszkańców, którzy każdego roku w święto Zesłania Ducha Świętego przybywają tutaj w uroczystej procesji na mszę odpustową”.*

2. Opis kapliczki u księdza Jana Rzepy [2]:

„Z kamienia, otynkowana, kryta dachówką. Prostokątna, z wejściem zamkniętym półkoliście, wewnątrz nakryta stropem płaskim. Dach dwuspadowy z trójkątnymi szczytami, oszalowanymi. Wewnątrz ołtarzyk barokowy, prymitywny, z obrazem św. Urbana Papieża; mal. na desce, w. XVII. (...) Do niedawna na ścianach znajdowały się napisy z legendą św. Urbana, obecnie niezachowane”.

4. Ilustracije

Kultura w lesie

5. Przypisy i źródła

[1] Magdalena i Piotr Rochowscy, *Nad Uszwią i Leksandrówką. Na kulturowych ścieżkach Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego*, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków 2021, s. 40-43.

[2] ks. Jan Rzepa, *Kapliczki, figury i krzyże przydrożne na terenie diecezji tarnowskiej. Tekst*, Kuria Diecezjalna, Tarnów 1983, s. 111.

[3] ks. Jan Piechota, *Gawędy lwkowskie*, Kraków 2006, s. 132-135.

[4] Dokumentacja konserwatorska (karta biała i zielona): <https://zabytek.pl/pl/obiekty/kapliczka-pustelnika-pw.-860535> [dost. 15.09.2023].